

Arkadiusz Żukiewicz
Instytut Pedagogiki Społecznej i Wsparcia Rodziny
Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie
<https://orcid.org/0000-0002-5064-4491>

Nowa dziedzina „Nauki o rodzinie” – dyscyplinarne szanse rozwoju nauki i praktyki wspierania rodzin

Abstract:

The aim of the article is to present the basic issues related to legal changes in Polish science. The desk research method was the basic method used during the undertaken research. Based on the analysis of documents and sources, a study was prepared illustrating a new Polish field of science – family science. The article initiates the discourse on family science. It covers the sphere of legal, administrative, organizational and institutional issues. It also touches upon the sphere of education in the field of family sciences and the relationship of this area of higher education with the practice of educational and social services.

Keywords: family, family science, scientific field, scientific discipline, familiology.

Abstrakt

Celem artykułu jest zaprezentowanie podstawowych zagadnień dotyczących zmian prawnych w nauce polskiej. Metoda desk research była podstawową metodą wykorzystaną podczas podjętego badania. Na podstawie analizy dokumentów i źródeł powstało opracowanie obrazujące nową polską dziedzinę nauki – nauki o rodzinie. Artykuł inicjuje dyskurs na temat nauk o rodzinie. Obejmuje sferę zagadnień prawnych, administracyjnych, organizacyjnych i instytucjonalnych. Dotyka również sfery edukacji w zakresie nauk o rodzinie oraz związków tego obszaru szkolnictwa wyższego z praktyką służby oświatowo-wychowawczej i społecznej.

Słowa kluczowe: rodzina, nauki o rodzinie, dziedzina nauki, dyscyplina naukowa, familiologia.

Wprowadzenie

Regulacje prawne warunkujące możliwość działalności ludzkiej w każdym z pól, objętych określonymi ramami legislacji stanowią podstawę funkcjonowania instytucjonalnego opartego na zasadach zakorzenionych w odpowiednich aktach obowiązującego prawa, zawartych tam przepisach i wynikających z nich normach prawa stanowionego bądź ustanawianego. Zmienność rzeczywistości życia człowieka, grup ludzkich, społeczności czy całych społeczeństw implikują między innymi zmiany prawa, które wyprzedzają lub nadążają za procesami i zjawiskami zachodzącymi w sferze gospodarczej, kulturalnej, politycznej, społecznej, a także naukowej. W świetle modyfikacji przepisów dotyczących dziedzin i dyscyplin naukowych zawartej w stosownym rozporządzeniu Ministra Edukacji i Nauki z jesieni 2022 roku (Rozporządzenie Ministra Nauki i Edukacji, 2022), polski system nauki został wzbogacony o nowe dziedziny nauki oraz dyscypliny naukowe. Wprowadzone zmiany wzbogacają polską naukę m.in. o kolejną dziedzinę – „nauki o rodzinie”. Jej źródła są zakorzenione w idei tworzenia warunków dogodnych dla akademickiego rozwoju obejmującego wyodrębniony przedmiot oraz podmiot naukowego poznania.

Pomijając w tym miejscu historyczną analizę dziejów istnienia nauk o rodzinie pojmowanej w polskich warunkach jako samodzielna dyscyplina naukowa wpisana w dziedzinę nauk humanistycznych (Kłys, 2001, pp. 35–52; Koszałka, Stopikowska, 2007; Stala, 2014; Śliwerski, 2014, pp. 11–27; Ozorowski, 2014, pp. 79–96 i inni), a także ocenę decyzji Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 2018 roku o likwidacji tej nauki i przeniesieniu pola jej poznania do obszaru nauk socjologicznych (Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, 2018), warto podjąć aktualną dyskusję na temat rozwoju nowej dziedziny oraz szczegółowych nauk wpisanych w przestrzeń wyodrębnionego pola aktywności akademickiej. Impuls prawny stanowi nie tylko wyzwanie administracyjne, instytucjonalne i organizacyjne, ale przede wszystkim jest głównym determinantem zmian w nauce, w naukowym podejściu do licznych zagadnień związanych z rodziną, rodzinnością, środowiskiem życia rodzinnego, rodzicielstwem, małżeństwem, systemowym wspomaganie rozwoju kompetencji rodzinnych, aksjologiczną sferą więzi rodzinnych, a także antropologią, ontologią, epistemologią czy etyką stanowiącymi podstawy naukowej aktywności teorii twórczej, badawczej, edukacyjnej czy metodycznej polskich familiologów.

1. Sfera zmian administracyjno-instytucjonalnych oraz prawnych i organizacyjnych

W sferze instytucjonalnej, prawnej i organizacyjnej pojawiają się konieczne do rozwiązania kwestie rozwoju nowej dziedziny nauk o rodzinie. Dotyczą one w szczególności ulokowania tej dziedziny w obowiązującym systemie prawnym oraz w odpowiednich organach i instytucjach tworzących system nauki polskiej. Egzemplifikację stanowić może kwestia utworzenia odpowiednich mechanizmów redystrybucji środków przeznaczonych na finansowanie działalności naukowo-badawczej reprezentantów nowej dziedziny. To samo dotyczyć będzie stosownej modyfikacji strukturalnej organów sprawujących nadzór i wspierających procesy awansu naukowego kandydatów do stopni i tytułów naukowych w zakresie utworzonej dziedziny nauk o rodzinie. Bez wątplenia przykłady tych wyzwań są związane z procesami powoływania oraz późniejszej ewaluacji nowych jednostek akademickich skupionych w polu aktywności familiologicznej. Konieczna jest zatem synchronizacja działań organizacyjnych, instytucjonalnych, administracyjnych i prawnych, które naukowcom wpisującym się w nową dziedzinę umożliwią płynną kontynuację pracy teoretycznej oraz badawczej na równych prawach względem pozostałych grup akademików (teoretyków, badaczy, metodyków, dydaktyków) tworzących środowisko nauki polskiej. Sprawy te należą do kategorii strukturalnych i z pewnością zostaną sprawnie przeprowadzone w nieodległej przyszłości.

2. Sfera zmian edukacyjnych w polu szkolnictwa wyższego

W odniesieniu do działalności dydaktycznej opartej na kierunkowym kształceniu szczebla wyższego wpisanego w nauki o rodzinie (Flisowski, 2007, pp. 267–269; Tunkiewicz, 2008, pp. 21–28; Wójtowicz, 2016, pp. 226–236; Zellma, 2017, pp. 219–231 i inni), można ponownie podnieść kwestie związane z łączeniem rozwiązań prawnych obejmujących systemy edukacji i pomocy społecznej ze spożytkowaniem dobrodziejstwa wynikającego z odrębności kierunkowego kształcenia specjalistów gotowych do podejmowania praktycznej działalności w sferach oświaty, wychowania, opieki, pomocy czy wsparcia rodzin. W szczególności idzie tu o działania prawne, organizacyjne i instytucjonalne, które połączą kształcenie kierunkowe w zakresie nauk o rodzinie z rozwiązaniami warunkującymi profesjonalizm w sferze realizacji zadań oświatowo-wychowawczych oraz opiekuńczych, pomocowych i wspierających środowiska życia rodzinnego.

3. System edukacyjny

W kontekście działalności systemu edukacyjnego sprawa dotyczy przedmiotowej edukacji w zakresie kształtowania oraz rozwijania wśród dzieci i młodzieży stosownych kompetencji niezbędnych w życiu rodzinnym (włącznie z kompetencjami małżeńskimi, rodzicielskimi itp.). Usytuowanie odpowiedniego przedmiotu wpisanego w tzw. siatki programowe powszechnej edukacji zdaje się jednym z istotnych kierunków dyskursu poświęconego roli szkoły w przygotowaniu człowieka do koegzystencji w środowisku rodzinnym. Zasadniczym celem tego obszaru działalności dydaktycznej i wychowawczej jest bez wątpienia wyposażenie absolwentów szkolnictwa powszechnego w wiedzę, umiejętności i kompetencje uzdalniające do realizacji określonych ról i funkcji rodzinnych. Kolejna kwestia związana z systemem oświatowym dotyczy prawnego statusu odpowiedniej grupy nauczycieli przygotowanych do prowadzenia stosownych „przedmiotów rodzinnych” wpisanych w programy kształcenia dzieci i młodzieży szkół podstawowych oraz średnich.

Sygnalizowane powyżej zagadnienia wymagają odpowiedzi na wiele pytań dotyczących zarówno kwestii programowych (treści, zakres, zasięg edukacyjny itp.), jak i metodycznych (metody, środki, narzędzia nauczania itp.), statusu owych przedmiotów (obowiązkowość bądź fakultatywność), a także profilu i szczebla kształcenia stosownej grupy nauczycieli. Dotychczasowa fakultatywność przedmiotu „wychowanie do życia w rodzinie” oraz organizacyjne trudności związane z przewidywaną liczbą godzin przeznaczonych na realizację treści programowych prowadziły do rozwiązań, w których niejednokrotnie eliminowano ten obszar edukacji uczniów. Warto zatem powrócić do dyskursu o istocie i rozwiązaniach prawno-organizacyjnych dla przedmiotowego obszaru działalności dydaktyczno-wychowawczej. Zasadne zdaje się również wprowadzenie zmian prawnych, które połączą kierunkowe studia w zakresie nauk o rodzinie z nadaniem formalnych kwalifikacji do nauczania odpowiednich przedmiotów. Absolwenci studiów zawodowych bądź magisterskich w zakresie nauki o rodzinie mogliby uzyskiwać uprawnienia do profesjonalnej służby nauczycielskiej w sferze edukacji rodzinnej na szczeblach podstawowym i średnim. Specjaliści wykształceni na omawianym kierunku studiów zdają się grupą realizatorów zadań dydaktyczno-wychowawczych adekwatnych do przedmiotu ich wykształcenia. W toku sprofilowanej edukacji szczebla wyższego nabywają odpowiednią wiedzę, umiejętności i kompetencje konieczne do profesjonalnej działalności związanej z wychowaniem oraz oświatą rodzinną na różnych poziomach obowiązkowego szkolnictwa powszechnego (Zellma, 2018, pp. 197–212; Lewicka-Zelent, 2019, pp. 207–223; Jamrozowicz, 2020 i inni).

4. System pomocy i integracji społecznej

Adekwatnie do przedstawionej powyżej sytuacji nauczycieli przedmiotu wychowanie/przygotowanie/przysposobienie do życia w rodzinie rysuje się obraz instytucjonalnej (systemowej) pozycji profesjonalistów wykonujących zadania w polu pomocy i integracji społecznej. W szczególności dotyczy to zarówno asystentów rodziny, jak również koordynatorów pieczy zastępczej (Żukiewicz, 2011; Przybyszewska, 2014, pp. 59–63; Pawlas-Czyż, 2014, pp. 91–105; Krasiejko, 2016; Zubrzycka, 2018, pp. 200–206 i inni), którzy są przedstawicielami subprofesji wpisanych w katalog służb społecznych (Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej, 2014; Rozporządzenie Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, 2022). Również w tym wypadku można i zarazem warto podjąć dyskurs na temat przygotowania zawodowego wskazanych grup praktyków służby rodzinie. Stabilność i ciągłość realizacji zadań asystentów rodziny oraz koordynatorów pieczy zastępczej jest gwarantowana odpowiednimi przepisami prawa (Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, 2011; Ustawa o pomocy społecznej, 2004). W świetle przyjętych rozwiązań prawnych stosowne instytucje oraz organizacje mają podstawę formalną i odpowiadające temu obowiązki zatrudniania specjalistów, którym powierzona jest realizacja zadań związanych z wypełnianiem celów przypisanych systemowi pomocy i integracji społecznej w sferze wspierania rodzin oraz sprawowania pieczy zastępczej.

Kształcenie kierunkowe w zakresie nauk o rodzinie zdaje się przekonywać o słuszności postulatu łączenia edukacji zawodowej szczebla wyższego z praktyką służby rodzinie. Efekty kierunkowego kształcenia w zakresie nauk o rodzinie są adekwatną odpowiedzią na systemowe potrzeby w sferze profesjonalnej działalności społecznej w polu wspierania i rozwoju środowisk życia rodzinnego. Związek profilu przedmiotowego kształcenia z praktyką realizacji zadań systemowych wpisanych w rodzinną przestrzeń pomocy i integracji społecznej jest niekwestionowany. Absolwenci kierunku studiów nauki o rodzinie stanowią w założeniu grupę wyspecjalizowanych fachowców posiadających stosowną wiedzę, umiejętności i kompetencje społeczne niezbędne do osiągnięcia celów polityki rodzinnej wpisanej w obszar służby na rzecz pomocy i wspierania rodzin.

Posługując się analogią względem prawnej regulacji obejmującej kompetencje i kwalifikacje do służby społecznej w roli pracowników socjalnych, wobec których Ustawodawca wymaga ukończenia studiów (minimum zawodowe) na kierunku praca socjalna, można zaproponować adekwatne rozwiązanie prawne dotyczące asystentów rodzin i koordynatorów pieczy zastępczej. Spożytkowanie merytorycznych efektów kierunkowego kształcenia w zakresie nauk o rodzinie w polu praktyki służby rodzinie jest nie tylko logiczną konsekwencją wyodręb-

nionego przedmiotu studiów wyższych szczebla pierwszego – podstawowego (licencjat) i drugiego (magisterium). Integracja obu sfer działalności: edukacyjnej (kształcenie kierunkowe) oraz praktyki (służba dla/z/w środowiskach życia rodzinnego), może być rozpatrywana w kategoriach deontologicznej powinności. Chodzi w szczególności o połączenie efektów kształcenia na kierunku nauki o rodzinie z praktyką subprofesji służb społecznych (asystentów rodziny oraz koordynatorów pieczy zastępczej), których kwalifikacje i zawodowe kompetencje uzdalniają do profesjonalnej działalności na rzecz rodziny oraz wspierania i rozwoju dobrostanu warunkującego pomyślność życia rodzinnego. Zmiana tego rodzaju wymaga zaledwie skorelowania kierunkowego wykształcenia w zakresie nauk o rodzinie z możliwością zatrudnienia na stanowiskach asystenta rodziny lub koordynatora pieczy zastępczej. Prawna korekta w tym zakresie wydaje się tzw. kosmetyką legislacyjną, której zasadność wynika z merytorycznych związków edukacji z polem praktyki zakreślonej zadaniami wskazanymi subprofesji służb społecznych.

Reasumując fragment refleksji poświęconej zagadnieniom związanym z edukacyjnym potencjałem systemu szkolnictwa wyższego, można uznać, że połączenie zdobytej wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych uzyskanych w toku studiów na kierunku nauki o rodzinie z polem praktyki oświatowo-wychowawczej (nauczyciele przedmiotowi wychowania rodzinnego) oraz społecznej (pracownicy systemu pomocy i integracji społecznej wpisani w obszar służby rodzinie) ma swe racjonalne uzasadnienie zarówno w przedmiocie praktyki, jak i rodzinnym sprofilowaniu wykształcenia zdobytego na kierunku studiów familyologicznych. Kwestiami wymagającymi dalszych szczegółowych rozstrzygnięć są odpowiednie rozwiązania prawne, organizacyjne, administracyjne i instytucjonalne, które umożliwią płynną integrację sfery szkolnictwa wyższego z polami praktyki (oświatowej oraz społecznej) orientowanej na codzienną służbę dla dobra rodzin i ich członków (wnuków, dzieci, rodziców, dziadków, krewnych czy powinowatych). Zdaje się, że sprawy te nie wymagają radykalnych zmian doktrynalnych bądź politycznych. Można z nadzieją przyjąć, że nowe spojrzenie na analizowane zagadnienie (wolne od rutyny i partykularyzmów), uwolni tzw. zdroworozsądkowe podejście do przedmiotowej kwestii. Rację celu stanowi tu integralność potencjału sił dostępnych w przestrzeniach działalności oświatowej, wychowawczej, opiekuńczej, pomocowej, wspierającej, kompensacyjnej, a także prewencyjnej oraz promocyjnej. Osiągnięte efekty kształcenia na kierunku nauki o rodzinie mogą być spożytkowywane zarówno w przestrzeniach systemu edukacyjnego (sprofilowani nauczyciele przedmiotów prorodzinnych) oraz pomocy i integracji społecznej (asystenci rodziny i koordynatorzy pieczy zastępczej). Zdobyta przez absolwentów tego kierunku studiów wiedza, rozwi-

nięte umiejętności związane z metodycznym podejściem do służby rodzinie, a także wykształcone kompetencje społeczne umożliwiające tworzenie relacji interpersonalnych opartych na refleksyjnej i całościowej perspektywie oglądu rzeczywistości życia rodzinnego ułatwią w założeniu sprawną i efektywną realizację odpowiednich zadań wynikających z funkcji, ról czy zawodowych powinności przypisanych do określonych stanowisk pracy wpisującej się w misję służby rodzinie (Osewska, Stala, 2020).

5. Sfera zmian naukowych – teoria, badania, metodyka

Zagadnienia związane z prawną, administracyjną, instytucjonalną czy organizacyjną sferą działań implikujących pomyślność praktyki służby rodzinie są ściśle związane ze sferą nauki. Integracja osiągnięć stanowiących efekty pracy dydaktycznej (kształcenie na kierunku nauki o rodzinie) oraz naukowej (prace teoretyczne i badawcze) z praktyką służby wychowawczej, oświatowej, opiekuńczej, społecznej itp., może sprzyjać symbiozie teorii i praktyki działalności podejmowanej w środowiskach życia rodzinnego. Kwestie naukowe jawią się na tym tle jako kolejny obszar zadaniowy wymagający aktywizacji sił akademickich (Majdański, Mierzwiński, 2006, pp. 183–188). Nowa dziedzina umożliwia zogniskowanie dotychczasowego dorobku naukowego różnych dyscyplin wokół określonego podmiotu i przedmiotu poznania. Integracja teorii wygenerowanych w polskich i zagranicznych warunkach na fundamentach naukowych eksploracji rodziny (we wszelkich możliwych wymiarach jej funkcjonowania), jest zadaniem, które prowadzi do koniecznego łączenia naukowej tożsamości wielu dyscyplin naukowych (Marczewski, 2016). W szczególności katalog ten tworzą takie nauki jak: pedagogika (pedagogika rodziny), psychologia (psychologia rodziny), socjologia (socjologia rodziny), teologia (teologia małżeństwa i rodziny), polityka społeczna (polityka rodzinna), prawo (prawo rodzinne i opiekuńcze), ekonomia (ekonomia rodzinna), medycyna (nauki o zdrowiu – medycyna rodzinna), a także inne, których podmiotowe zainteresowania obejmują sferę rodziny i życia rodzinnego w szczegółowych tego aspektach (Bajda, 2006, pp. 145–155; Żukiewicz, 2015, pp. 51–61; Gruca-Miąski, 2016 i inni).

Nie ulega wątpliwości, że nowa dziedzina sprzyja wyzwaniu potencjału sił akademickich. Rodzą się przy tym liczne pytania o dyscyplinarny status nauk wpisanych w wyodrębniony obszar naukowej aktywności. W szczególności dotyczy to kwestii fundamentalnych (o charakterze ontologicznym), jak i szczegółowych (dotyczących odpowiednich pól badawczych wokół poszczególnych dyscyplin naukowych lokowanych w tworzącej się dziedzinie nauki – naukach

o rodzinie). O ile wspólnym dla wszystkich podmiotem poznania jest rodzina wraz z poszczególnymi jej członkami, o tyle przedmiot poznania będzie tu warunkowany szczegółowymi obszarami poszukiwań teoretycznych oraz eksploracyjnych (Kawczyńska-Butrym, 2006, pp. 163–170). Na obecnym etapie rozwoju tej dziedziny można wstępnie zakreślić propozycję typologiczną dyscyplin wpisujących się w nauki o rodzinie. Jest to jednak swoisty punkt wyjścia dla dalszych analizy i dyskursu środowiskowego, który z pewnością przyniesie odpowiednie rozstrzygnięcia. Są to w szczególności:

Familiologia (ogólna teoria rodziny);

Parentologia (ogólna teoria rodzicielstwa);

Matrimologia (ogólna teoria małżeństwa);

Adolescentologia (ogólna teoria rozwoju dzieci i młodzieży);

inne, które będą warunkowane naukowymi osiągnięciami polskich famiologów.

Obok tworzenia wewnętrznego systemu dyscyplin naukowych wpisanych w dziedzinę nauk o rodzinie kluczowe zadania związane z wyodrębniającym się zespołem nauk dotyczą podstaw metodologicznych, kierunków eksploracji itp. Można spodziewać się, że proces naukowego formowania dziedziny będzie przebiegał w cyklach, a jego początkowa faza obejmie dorobek dziedziny, który w polskiej tradycji aktywności naukowej zaowocował pierwszymi doktoratami z zakresu nauk o rodzinie. Nie były to prace formalnie wpisane w tę dziedzinę, ale powstawały w ramach studiów doktoranckich (a także z tzw. wolnej stopy), prowadzonych w dyscyplinie nauki o rodzinie.

Zakończenie

Zdaje się, że naukowość oraz praktyczna służebność dziedziny nauk o rodzinie będzie generowana w długiej perspektywie. Jednym z głównych problemów towarzyszących temu procesowi będzie bez wątpienia zmiana tzw. naukowej optyki poszczególnych naukowców reprezentujących dotychczasowe dyscypliny nauki, w których zagadnienia rodzinne stanowiły impuls w eksploracji określonych wycinków rzeczywistości postrzeganych z punktu widzenia socjologicznego, pedagogicznego, psychologicznego, teologicznego, społeczno-politycznego itp. W tym kontekście sprawa wspólnego punktu widzenia nowej dziedziny i odpowiadających jej dyscyplin jawi się jako priorytet, na którym budowane będą inne elementy wyróżniające nauki o rodzinie od innych dziedzin i dyscyplin nauki. Naukowy rozwój nowej dziedziny oraz jej dyscyplin jest niezmiernie ważny

i wymaga dalszych badań, analiz, a przede wszystkim akademickiego dialogu pluridyscyplinarnego, interdyscyplinarnego oraz transdyscyplinarnego. Taką drogą można budować trwały fundament pod ważną dla nauki i praktyki sferę akademickiej działalności teorii twórczej, badawczej, metodycznej oraz dydaktycznej.

Bibliografia

- Bajda, J. (2006) 'Familiologiateologiczna: istota i struktura', *Studia nad Rodziną*, 1–2, pp. 145–155.
- Flisowski Z. (2007) 'Nowy kierunek – Nauki o rodzinie', *Studia nad Rodziną*, 1–2, pp. 267–269.
- Gruca-Miąsik, U. (ed.), (2016) *Familiologia XXI wieku: wyzwania i oczekiwania*, Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego.
- Jamrozowicz, B. (2020) *Wychowanie do życia w rodzinie: konstruowanie znaczeń*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Kawczyńska-Butrym, Z. (2006) 'Familiologia: przedmiot, zakres i metodologia badań', *Studia nad Rodziną*, 1–2, pp. 163–170.
- Kłys, J. (2001) 'Nauki o Rodzinie', *Studia nad Rodziną*, 1, pp. 35–52.
- Koszałka, G. and Stopikowska, M. (ed.), (2017) *Nauki o rodzinie: tradycje i perspektywy edukacyjne*. Gdańsk: Wydawnictwo Ateneum.
- Krasiejko, I. (2016) *Asystent rodziny: rekomendacje metodyczne i organizacyjne*, Warszawa: Wydawnictwo Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.
- Lewicka-Zelent, A., (2019) 'Przygotowanie nauczycieli do nauczania przedmiotu WDŻ', *Wychowanie w Rodzinie*, 1, pp. 207–223.
- Majdański, K. and Mierzwiński, B. (2006) 'Głos w dyskusji nt. terminu „familiologia” jako określającego zespół nauk o rodzinie', *Studia nad Rodziną*, 1–2, pp. 183–188.
- Marczewski, M. (ed.), (2016) *Pedagogika rodziny: podejście systemowe*. vol. 1, *Familiologia*. Gdańsk: Wyższa Szkoła Społeczno-Ekonomiczna.
- Osewska, E. and Stala, J. (ed.), (2020) *Rodzina-wychowanie-przyszłość*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Jana Pawła II.
- Ozorowski, M. (2014) 'Historia starań o utworzenie dyscypliny nauki o rodzinie w Polsce', in: Stala, J. (ed.) *Nauki o rodzinie w służbie rodziny*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Jana Pawła II, pp. 79–96.
- Pawlas-Czyż, S. (2014) 'Koordynator pieczy zastępczej we współpracy z asystentem rodziny a formuła case management', *Trzeci Sektor*, Numer Specjalny 2013–2014, pp. 91–105.
- Przybyszewska, K. (2014) 'Zawód z przyszłością: asystent rodziny a może koordynator pieczy zastępczej?', *Społeczeństwo – Edukacja – Język*, 2, pp. 59–63.
- Stala, J. (ed.), (2014), *Nauki o rodzinie w służbie rodziny*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Jana Pawła II.

- Śliwerski, B. (2014) 'Nauki o rodzinie nową dyscypliną naukową', *Szkice Familiologiczne*, 1, pp. 11-27.
- Tunkiewicz, M. (2008) 'Nauki o rodzinie w Olsztynie', *Życie i Myśl. Zeszyty Problemowe*, 23, pp. 21-28.
- Wójtowicz, M. (2016) 'Historia kierunku studiów nauki o rodzinie na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach', *Śląskie Studia Teologiczno-Historyczne*, 49, Z. 1, pp. 226-236.
- Zellma, A. (2017) 'Kształcenie na kierunku nauki o rodzinie w kontekście współczesnej polskiej polityki społecznej', *Studia Warmińskie*, 54, pp. 219-231.
- Zellma, A. (2018) 'Teacher of Education for Family Life as an innovator in the reformed system', *Family Forum*, 8, pp. 197-212.
- Zubrzycka, S. (2018) 'Asystent rodziny', *Pedagogika Katolicka*, 2, pp. 200-206.
- Żukiewicz, A. (ed.), (2011) *Asystent rodzinny: nowy zawód i nowa usługa w systemie wspierania rodzin: od opieki i pomocy do wsparcia*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Żukiewicz, A. (2015) 'Rodzina w przestrzeni namysłu teoretycznego. Fragmentaryzacja dyscyplinarna vs ujęcie holistyczne', in: Biernat, T., Malinowski and J., Wasilewska-Ostrowska K. (ed.) *Rodzina w pracy socjalnej - aktualne wyzwania i rozwiązania*. Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne Akapit, pp. 61-71.

Źródła regulacji prawnej

- Ustawa z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, Dz. U. 2004 Nr 64, poz. 593 z późn. zm.
- Ustawa z 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, Dz. U. 2011 Nr 149, poz. 887 z późn. zm.
- Ustawa z 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Dz. U. z 2018 r., poz. 1668 oraz Dz.U. z 2022 r., poz. 574, poz. 583, poz. 655, poz. 682, poz. 807, poz. 1010, poz. 1079, poz. 1117, poz. 1459 z późn. zm.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z 11 października 2022 r. w sprawie dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz dyscyplin artystycznych, Dz. U. z 2022 r., poz. 2202.
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 20 września 2018 r. w sprawie dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz dyscyplin artystycznych, Dz. U. z 2018 r., poz. 1818.
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 7 sierpnia 2014 r. w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy oraz zakresu jej stosowania, Dz.U. z 2014 r., poz. 1145 oraz Dz. U. z 2018 r., poz. 227 oraz z 2021 r., poz. 2285.
- Rozporządzenie Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z 15 kwietnia 2022 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy oraz zakresu jej stosowania, Dz.U. z 2022 r., poz. 853.